

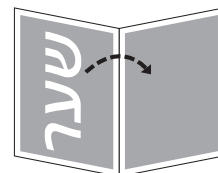
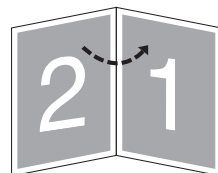
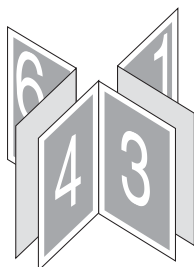
מסלול אנדות היטור

מסלולנו הפעם קסום במיוחד! התחנות שבו מובילות אותנו בנתיבי הרגש, ומספרות סיפורי אהבה, עצב, אומץ, ידידות ושמחה. בדרך נפגוש יערות, חידות עתיקות למוצאם של עצים, רוחות ושדים, והרבה מאוד אתרים יפים. אנו ממליצים לצאת לטייל בין העצים, לקרוא בנחת את הסיפורים וליהנות מהאיורים.

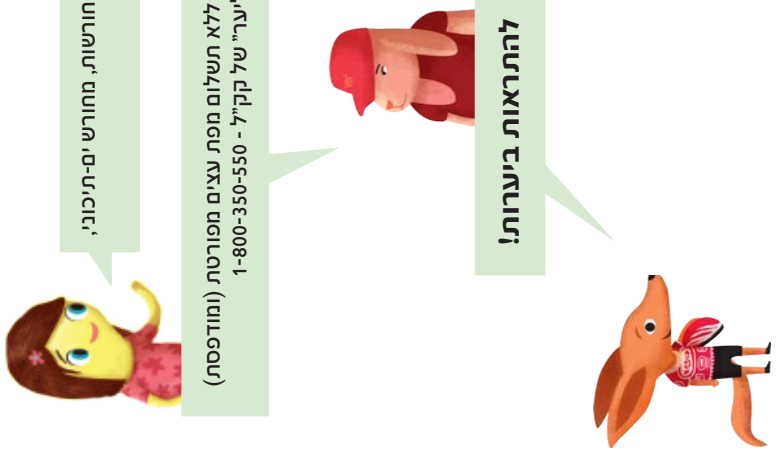
ציוד רצוי: ערכת פיקניק

אופן הכנת הספרון:

1. קפלו את דף השער כלפי חוץ
2. קפלו את הדפים הנוספים פנימה
3. חברו את הדפנות הכפולות אחת לשנייה
4. עטפו והדביקו את הדפים שחיברתם בתוך דף השער

מסלול אגרות היער

להתראות ביערות!

להנאתכם, אפשר להשיג ללא תשלום מפת עצים מפורטת (מודפסת) על פי בקשה במוקד "קו ליער" של קק"ל - 1-800-350-550

טיילו ברחבי הארץ ותייבו מיערות, מחורשות, מחורש ים-תיכוני, מהשמורות ומהשטחים הפתוחים.

כתיבת מקור: הנימפה והאלה האטלנטי, הדולב והקנה, המכשפה והצפצפה
כתיבת גרסה: חיזוק של סולמאן, הקוף והקטלב, האורן ומסיבת היער, עריכה:
דמוות הברוש, האלה והאחים, חמלת התאבנה, סודו של הזית - אור ארנסט •
עיצוב: נגם חן ולירן לין • **ייעוץ:** נטע לסקה מזרחי, יעקב שקולניק

תחנת האהבה
הנימפה והאלה האטלנטי

נימפה אמיצה ויפה אהבה לנודד בממלכת הים ולמצוא אוצרות: דגים מיוחדים, אבנים יקרות, אצות נדירות. יום אחד נתקלה בתליון ופנתה לאל הים לשאול למקורו. לראשונה התודעה לעולם שמעל, הסתקרנה ויצאה לחפש אחריו.

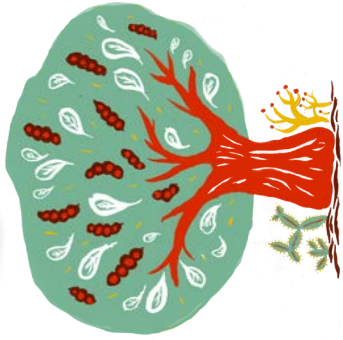
והנה, שם למעלה, בין הסלעים, נגלו לעיניה חיים מופלאים: רבבות קרני אור השתברו והאירו הכל, אנשים בני דמותה פסעו על קרקעית ים בשה, עצים - שאותם חשבה לאצות-ענב מופלאות, וציפורים - שפירשה כדגים

מופפים. חזרה הנימפה והתחננה לאל הים שיתיר לה לחיות בעולם המלהיב החדש.

"כדי להלך על הקרקע עליך לוותר על סנפירך", הבהיר אל הים. "הרי סנפירי הוא סמל ליופי ועוצמה - איך אוותר עליו?", נחרדה הנימפה.

תחנת חוכמה חינוכו של סולימאן

אגדה ערבית מספרת על המלך סולימאן (הוא שלמה המלך), שנהג בכל ערב לצאת לטייל בטבע. בכל פעם היה יוצא עץ אחר ועומד לשעשעו. העץ היה מסתחרר מולו, וכל עונות השנה היו עוברות עליו כדי שהמלך ייבנה משלל תכונותיו. ערב אחד נעמד מולו עץ מסתורי. התבונן המלך וראה עץ שעליו יבשים ונוקשים, פרחיו זעזרניים וצבעם דהוי, ריחו מבאיש ותרמוליו שחורים ומשתלשלים כעין חרבות. שאל המלך לשמו של העץ. "אני חרוב", ענה. בו ברגע הבין המלך כי בשורה מרה התגלתה לפניו, וחרב החרוב מסמלת את קץ המלוכה. ידע המלך כי שעתו למות קרובה, ושכל הג'ינים שכלא בימי חייו ישתחררו לחופשי וימיטו חורבן. ריחם החרוב על המלך, על שנאלץ להביא לו בשורה זו, ואמר: "הכנס את כל השדים במזעי ואני ארסן אותם".

"הרי אתה החרובן - ויחד אתם תתעצם ותביא חשכה על הכל", נבהל המלך. "שים לב מלכי", ענה החרוב, "פירותי טעימים ומתוקים, גופי משמש למרפא, עיזים מטפסות עליי כדי להיזון ממני, ועל פי משקל זרעיי שוקלים זהב ואבנים טובות". הבין המלך החכם כי מיהר לשפוט, ושעם החרובן באה הגאולה, עם הרעל מגיעה התרופה, ועם הפחד מתייצב האומץ. שלח את רבבות השדים וכלאם במזעו, וחזר לארמונו מחייך, בידוע שעם הקץ תגיע התחלה חדשה. ובשעה שחייך המלך התעקלו חרבות החרוב לצורתם המוכרת לנו כיום.

בנהל באר חיל, הר הנגב, בצדו המזרחי של כביש 40 (שדה בוקר-צומת סלילים), כ-400 מטר מזרחה. בערוץ נחל, במצא חרוב נהדר (חביה רק לבאים מכיוון שדה בוקר).

אמונה עממית טוענת כי אסור לישון תחת עצי החרוב והשקמה כי שדים וליליות גרים בהם.

איור אגדה: עינת צרפתי

אלם רצונה בחיים חדשים נבר על הכל, והיא נעתרה לשינוי הגדול. "אל פחד", הרגיעה אל הים, "אני מבטיחך שלנצח יחושו בהדר עוצמתך". ואכן כך היה. כל ימי חייה, סקרנותה, שמחתה ואהבתה לטבע לא ידעו שובע. כשהגיע זמנה לעזוב את העולם, התרעמה האדמה, שלא אבתה להיפרד מאהובתה, ונרעדה תחתיה. בו ברגע השתנו רגליה של הנימפה בשנית והכו שורשים. הפעם הפכה לאלה אטלנטית אצילית, ועודה משרדת יופי ועוצמה - זכר לאותה הבטחה נושנה.

אלה נפלאה צומחת בחניון האלות בבקעת קדיש, בצד כביש הצפון (כביש 899), וכ-200 מטר ממערב למפגש עם כביש 886.

הידעתם? שאול המלך נקבר תחת עץ האלה: מלאך הי מתגלה לגרעון תחת האלה בעפרה.

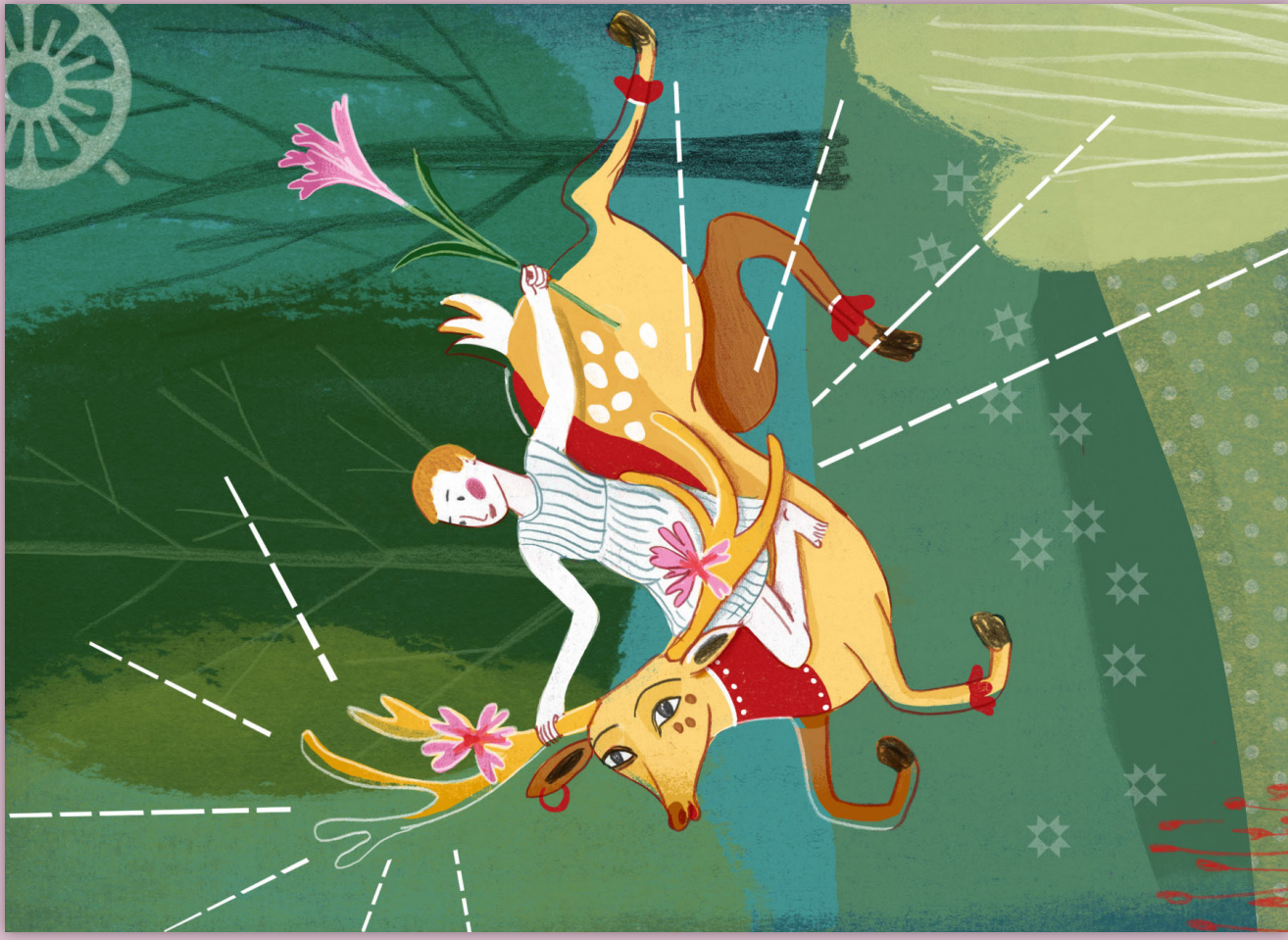

איור אגדה: נביראלה ברוך

תחנות חרטה למעשה הפרוש

במיתולוגיה היוונית מסופר כי בימי קדם חי לו אייל קדוש שקרניו נוצצות מזהב וקולרו משי מעוטר באבנים יקרות. האייל היה חסר פחד, וכל האנשים פתחו לפניו את בתיהם וליטפוחו.

מכולם אהוב היה במיוחד על עלם צעיר בשם קופרוסוס, שנהג לחליכו באחו, הורידו למעיינות לשתות מים טהורים, שזר סביב קרניו פרחים צבעוניים. ורכב על גבו בשמחה. באחד מזהרי יום קיץ השמש בהקה, והאייל שכב על העשב ונשם קרירותם של עצים מצלים. העלם, שיצא לציד, לא הבחין באייל ובטעות ירה חץ לעברו. בצערו הרב התחנן לאפולון (אפולו), אל השמש והמוזיקה), שלעולם לא יסיר את החרטה מלבו.

תחנת כוח

הדולב והמקנה

כבר לילות רבים שומע עץ הדולב קולות בכי. היה זה קנה קטן שכל הצמחים לעגו לו. "כולם חזקים ויפים ממני, אומרים לי שדבר לא יצמח ממני, שאני חלול וריקני". ריחם עליו הדולב הקשיש והבטיח לו שלכל אחד יש דברים שהוא חזק בהם, ויום יבוא ויגלה את כוחותיו. וכך עברו עונות השנה, והקנה הקטן והחלוש היה עדיין נושא לעלבונות. יום אחד טיילה משפחה באזור, וצעיר הבנים, שהשתרך מאחור, החליק ונפל לנחל. כל העצים והשיחים רחשו סביבו ולא ידעו איך לעזור. קפץ הקנה באומץ למים, אחד בילד, אך היה חלש מכדי לשאתו. והילד החל שוקע. "השתמש בכוחך, אני מאמין בך!", שמע הקנה את קריאתו של ידידו הדולב. בבת אחת הבין את שעליו לעשות. תחב הקנה את קצוהו אל פי הילד, כשקצהו השני צץ מעל המים, וכך הצליח הטובע להשתמש בקנה כמו בקש, ונשם דרכו עד שהגיעו הוריו לחלצו. שט הקנה במורד הנחל, כשכל אלו שעלבו בו מרכינים ראשם במבוכה ומתנצלים בפניו. רק הדולב חיך בגאווה, ואמר: "גופך החלול הוא כוחך האמיתי. עכשיו שוט הלאה, ספר לכולם איך הצלחת במקום שאחרים נכשלו". הודה הקנה לדולב הטוב על שחזקו כל השנים, ועזב בדרכו להפיץ את המסר ולהשיט עדרה לכל מי שזקוק לה.

ואם תגיעו לעינות כרכרה בגליל המערבי, תראו עצי דולב בנחל, אבל רק אחד מהם בולט במיוחד - כשגזעו נטוי באלכסון, כמו עוקב אחר מסעו של הקנה, בן חסותו.

הנעה: יורדים בגלל קילומטר וחצי בדרך הסלולה מקיבוץ אילון לערוץ הנחל. 500 מטר מדרחה מתחבת השאיבה תראו את הדולב במעלה הנחל.

הידעתם? דולב מדרתי הוא נשיר בחורף, פורח באביב, גזעו נראה מטולא, ובית גידולו הוא נחלים וביצות.

איור אמדה: ענת צרפתי

אפולון נעתר, ובשעה שקופרטוס התייפח, הפך גופו לירוק, שערו התקרזל וכך היה לעץ ברז (בלטינית, קופרטוס), ומראו כדמעה גדולה. עד היום משמש הברז כביטוי לדמעות ולעצב.

ברמת השניים בעמק השלום, שני ברושים מזן צרפי עומדים בדרך ומראים כשתי דמעות. הם ניטעו לזכרם של השומרים יואש זולר ויצחק קליצ'בסקי, שנפלו ב-1936. לברושים תגיעו מכביש יקניעם-מגידו (כביש 66), בין סימני ק"מ 28-29. דרך פנימית ששילטה קק"ל מובילה משם לחניון החרובים בנחל השופט. מכאן אפשר לצעוד לרמת השניים במעלה נחל השופט, או לנסוע למקום בדרך עפר.

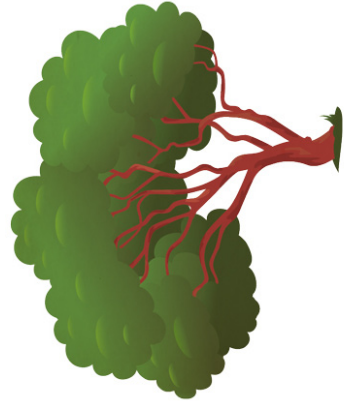

ברוש מצוי הוא עץ מחטני ירוק כל השנה. קק"ל החלה לטעת אותו מהמחצית השנייה של המאה ה-19.

איור אמדה: אורית ברגמן

תחנת ידירות הקוף והקטלוב

מסופר על איש טוב שוב לב שהסתובב בכפרים ובערים עם תיבת נגינה יפהפייה בעלת ידית עץ אדומה, ושמוח אנשים בניגיה. יום אחד, קוף שובב שמע את הצלילים, לא התאפק וברח מהקרקס רק כדי להצטרף אליו. שמח האיש על הידיד, טיפל בו במסירות והוא הפך להיות חברו הטוב ועוזרו הנאמן. צעדו שניהם

יחדיו, והקוף מנגן על תיבת הנגינה ולא נפרד ממנה לעולם. לכל מקום שהגיעו קיבלו אותם אנשים בחיך ובתמיחה: "איך זה?", "שאלו אותו כולם, "איך אילפת קוף כזה שובב שמתחבב משוחרר ואינו בורח לעולם?" הסביר להם האיש במתינות: "זה פשוט. בכל בוקר אני שואל אותו: 'קוף, טוב לך ביחד?'; וכנראה התשובה היא 'כן, אם הוא בוחר תמיד להישאר'. כך צעדו במשך שנים רבות, ביקרו בערים, בכפרים, בהרים ובגאות, ומעולם לא קבעו את משכנם - משום שתיבת הנגינה הייתה לבייתם. ורק כשמת ידו, בחר הישיש להפסיק לנגוד. את הקוף קבר עם תיבת הנגינה, ועל שלט קטן כתב רק את ראשי התיבות של השאלה הנצחית, שלא ישאל שוב: קוף, טוב לך ביחד?"

הביט האיש בסיפוק בשם שחרת: **קטלוב**. וחשב שהוא אכן גם מתאים לידו קט הלב. האגדה מספרת שכעבור שנה צמח שם עץ יפהפה שמזנו חלק ונעים כעור הקוף, וצבעו אדום כצבע ידית תיבת הנגינה. אנשים שעברו במקום התפעלו מהעץ היפה, וכינוהו קטלוב, על פי השם החקוק בשלט לידו. וכך הוא נקרא עד היום.

עץ קטלוב יפה נמצא בשחרת טבע הר הטייסיים בהרי ירושלים, בצד כביש צומת אשתאול-צובה (כביש 396), מאחורי אנדרטת הטייסיים.

איור אגדה: תמר מושקוביץ

המכשפה והצפצפה המקסימה

תחנת אומץ לב

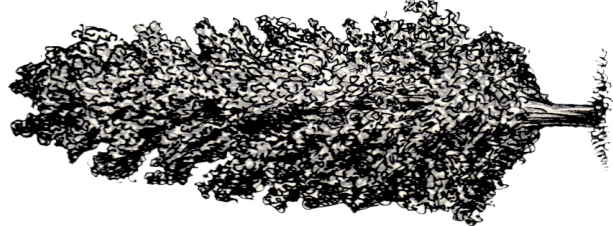
באבא יאגה היא מכשפה, ולה מטאטא קסמים המנקה את עקבותיה כדי שלא יגלו את מקום מגוריה. לבאבא יאגה בקתה קטנה העומדת על כרעי תרנגולת, ואומרים שכל הנכנס לבקתה - מיד נקלע למלכודת.

וכך, עם הזמן, התמעטו חיות היער, וגם אנשים שנקלעו בטעות למקום - עקבותיהם לא נודעו.

התכנסו עצי היער לשיחה בחולה, מי יכול לעצור אותה? היא מטילה כשפים ומפחידה את העוברים, ועוד מעט איש לא ירצה לבקר ביער. אמרה הצפצפה באומץ: "אני הכי קרובה לבקתה: כשיעברו ליד אצפץ וכך אזהיר את כולם".

יום אחד טייל צמד ילדים להגאתו ביער והתקרב לבקתה מבלי דעת. צפצפה הצפצפה, אך המכשפה הזריזה פקדה על הנחל הסמוך להגביר את קול פכפוכו, וכך הילדים לא שמעו את האזהרות. התעופפה המכשפה מעל צמרות העצים וחיופשה לכרות את העץ המזוהר. הצפצפה השתתקה מפחד, אבל כשהילדים היו ממש קרובים עלה בה רעיון אומץ: ברגע אחד הפכו עליה בצדום התחתון לכסופים וסגוור את הילדים, ואילו באבא יאגה לא ראתה דבר משום שצדם העליון של עלי הצפצפה, נשארו ירוקים כמו כל העצים בסביבה.

כך הערימה הצפצפה המכסיפה על המכשפה, והילדים נמלטו מהסביבה. מספרים שמאז לא הצליחה באבא יאגה ללכוד אפילו יצור אחד.

בעין עלווה בגליל העליון יש חורשה יפה על פלגי נחל, ושם מצויה גם צפצפה מכסיפה. בחורף תענוג לשוטט שם על מרבד עלי השלכת.

צפצפה מכסיפה היא ממשפחת הערבתיים, מוצאה מאסיה ואירופה, היא מתפתחת באזורים לחים ומערכת השורשים שלה חזקה במיוחד.

סודו של הזית

כשחרב בית המקדש התאבלו כל הצמחים על האסון הנורא: הפירות נחמצו, העלים כמשו, פרחים איבדו מצבעם, השיטה הלבנה בבת אחת, האורנים נעצו מחטיהם עמוק בגזעם, רק עץ הזית המכובד המשיך ללבלב וללת פירות טובים. ולנהוג כאילו אין החורבן מפריע לו. התרעמו העצים והשיחים על כך ובאו לשאול לפרש הדבר. "דווקא אתה מכל הנצים, ששמן הזית שלך מאיר את בית המקדש, אינך מתאבל?" ענה הזית בכובד ראש, "יש דרכים שונות לבטא עצב. יש כאלו שרואים את עצבות פניהם, שומעים את קול בכיים או חשים בדםעותיהם, ויש שעצבותם היא פנימית ונסתרת, ועדיין היא קיימת". ואכן, מי שמתבונן היטב יגלה שגזעו של הזית חלול ואכול מבפנים.

עצי זית אירופי עתיקים ויפיים אפשר לראות בנחל אבליים בגליל התחתון. בשפרעם ישנו עץ בעל גזע גדול במיוחד, בעין אסד בגליל העליון יש עץ זית בעל גזע חלול גדול, בבית ג'מאל בשפלת יהודה אפשר לראות זית על טרסת אבן עתיקה, ובגת שמונים בירושלים מצוי גן מפורסם בעולם ובו עצי זית קשישים.

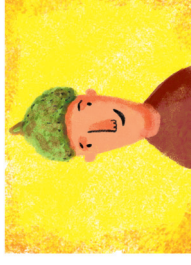

בתלמוד נאמר שכשכורתים עץ פרי הוא עובק "מסוף העולם ועד סופו", רק שאנחנו לא שומעים...

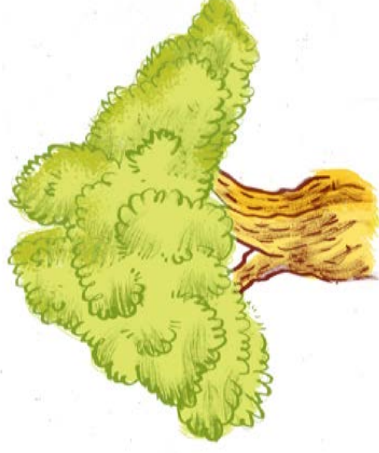

איור אמדה: סימור דברה

האגלה ושלושת האחים

היה היו שלושה אחים במשפחת האלוניס: אלון התולע, אלון התבור ואלון מצוי. שלושתם התחרו על תשומת לבה של אהובתם - אלה. שלושתם שעשעו והקסימו אותה, עד שהגיע זמנה לבחור אחד מהם. היא דימנה אותם למשתה, ולכבוד הערב החוגגי, אלון התולע סלסל שעריו, אלון התבור גילח ראשו, ורק אלון מצוי החליט להגיע כפי שהוא. התלבטה אלה בלבה: עם אלון התולע החיים יהיו מהנים ומסעיריים, עם אלון התבור יהיו לי חיים שמחים ויציבים, אבל עם אלון מצוי... חשבה וחשבה ולבסוף הכריזה: "אני בוחרת באלון מצוי, שנשאר טבעי ואמיתי כפי שהוא, כי כך אני רוצה לראות את החיים עם חברי". מאז האבתם פורחת, ובטבע, כמעט תמיד תראו את הזוג היפה הזה - יחד.

ביער אודם ברמת הגולן תוכלו לראות את שלושת האלוניס יחד: מה"שוב הדרוזי מסעדה נוסעים דרומה (כביש 98) כ-3 ק"מ. שביל הטיול, המסומן כחול, מסתעף מהכביש בין סימני ק"מ 84-85.

קצת סלסול לא מדיק. אני בוחר באלון התולע, ואחד החמודים נמצא בבית הקברות מנצוריה בגולן.

איור אמדה: מתן ליברמן

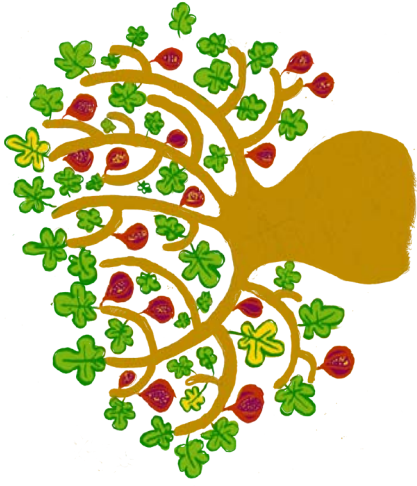
תחנת שמחה האזור ומסיבת היער

לפני עידנים היו כל העצים והצמחים עירומים ודומים זה לזה. קרא שר היער לפיות ולשרזונים, לקנטאורים ולפאונים, לגמדי הלילה ולדריאדות הבוקר, וביקש מהם לצאת ליערות ולהעניק צבע וצורה לכל צמח וצמח.

שמחו כולם ויצאו - מי במחולות, מי בדילוגים, בשעטות או במונף. הפיות בדקו צבעים בפרחים ובעצים, ולפתע נראו מכל עבר כתמי אדום, סגול, צהוב, ירוק, ורוד ועוד ועוד... השדונים השתעשעו בצורות העלים - משוננים, רחבים, מוארכים או צרים; גמדי הלילה עיטרו בלוטים שונים ומשונים, ניקדו פטריות וגדרו תלתני דשא; הדריאדות פידרו בשמים ריחניים וניחוחות נעימים; הפאונים דאגו לפירות ולהשתנות על פי עונות השנה; והקנטאורים דהרו ושינו את תוואי הנחלים. וכך, אט אט, התעורר היער לחיים והמולה שמחה רחשה בו.

תחנת נדיבות המלכת התאנה

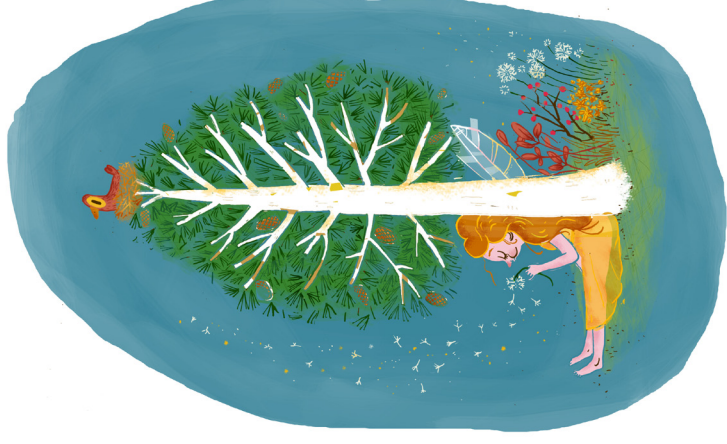
לפני שנים רבות מאוד, כך מספרת האגדה, הייתה התאנה בשיא תפוחיה לאורך כל ימות השנה. עליה הרחבים והיפים הטילו צל על האדמה ונגעים היה לנוח תחתיה. אך מה שהיה יתרון לבעלי החיים ולבני האדם היווה חיסרון לעשבובים ולצמחים הקטנים, שלא יכלו לצמוח ולגבוה משום שקרני האור לא הגיעו עד אליהם. הבינה התאנה הטובה את מצוקתם, והחליטה להשיר למענם את עליה ולתת לשמש לחמם את ידיה הקטנים. ראו העצים סביב את מעשה התאנה, במלאו השראה, ובעקבותיה השירו אף הם את עליהם. זהו למעשה מקורם של העצים הנשירים, העומדים עירומים בימות החורף ומאפשרים למרבד ירוק של עשבים לגדול תחתם.

עץ תאנה ענק שתענוג לשוטט בין ענפיו אפשר למצוא בעין ארובות בשרון.
כדי להגיע לשם, פנו במחלף עירון דרומה בכביש 574, ואחרי כ-100 מטר פנו מזרחה בדרך סלולה לאנדרטת משמר הגבול. המשיכו צפונה מתחת לכביש 65. העץ נמצא 100 מטר ימינה משם, מאחורי שורת הברזשים.

מקום מומלץ נוסף הוא עין מרגנית ביער ביריה. סמוך לשער הכניסה ליישוב עמוקה, בלב יער ביריה, מסתעפת דרומה דרך עפר טובה, המגיעה לאחר כ-900 מטר לעין מרגנית.

איור אגדה: ענת צרפתי

כולם השתתפו בחגיגה, ורק עץ האון היה מאוזב מעלי המחט הזוקרניים שקיבל. הוא פנה לשדונים וביקש עלי' זהב יקרים יותר מכולם. אולם למורת גילה שעליו נגנבו, והוא נותר עירום. ביקש מהגמדונים עלי' זכוכית כדי שינצוץ יותר מכולם, אך ברוח קלה נשברו כולם. ביקש מהפיות עלי' נייר צבעוניים במיוחד, אבל בגשם הראשון הם הפכו לעיסה. הבין האון את טעותו והתחנן לשר היער שישיר לו את מחטיו הקודמים. משקיבלם, שמח בהם לעד. וכך, כל אחד ביער נהנה מייחודו. ומספרים כי בכל שנה בעונת האביב מתכנסים שוב כולם לחגיגת יער גדולה ושמחה.

אורנים יש בכל מקום, אבל אני ממליץ על שמורת המסרק - יש שם שני עצי און הקיימים מ-1890!

איור אגדה: ענת צרפתי